

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

СЪВЕТ НА ЕВРОПА
ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВИ СЪСТАВ

ДЕЛО ЦОНЕВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 45963/99)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

13 април 2006 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

13/07/2006

*Решението става окончателно при наличие на обстоятелствата,
упоменати в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. Същото може да е предмет на
редакторски преглед*

По делото Цонев с/у България,

Европейският съд по правата на човека (първи състав), заседаващ в състав:

Г-н К. Л. РОЗАКИС [C.L. ROZAKIS], *Председател*,
Г-н П. ЛОРАНЗЕН [P. LORENZEN],
Г-жа Н. ВАЙИЧ [N. VALĆ],
Г-жа С. БОТУШАРОВА [S. BOTOUSCHAROVA],
Г-н А. КОВЛЕР [A. KOVLER],
Г-жа Е. Щайнер [E. STEINER],
Г-н ХАЙИЕВ [K. HALYEV]
Г-н В. ЗАГРЕБЕЛСКИ [V. ZAGREBELSKY], *съдии*,
и Г-н С. НИЛСЕН [S. NIELSEN], *Секретар на камарата*,

След тайно съвещание, проведено на 23 март 2006 г.,

Постановява следното решение, прието на същата дата:

ОТНОСНО ПРОИЗВОДСТВОТО

1. Делото е образувано по жалба (№45963/99) срещу Република България, подадена на 10 септември 1998 г. в Европейската комисия по правата на човека (“Комисията”), на основание на предишния член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”), от българския гражданин г-н Ангел Цонев Ангелов, роден през 1958 г. и живущ в София (“жалбоподател”). Жалбоподателят е поискал, по делото да бъде назоваван с бащиното си име Цонев, с което е известен в обществото в България. На 23 март 2006 г. съдът реши да уважи искането му.

2. Жалбоподателят е представляван от г-н И. Василев, адвокат към Варненската адвокатска колегия. Българското правителство (“Правителството”) се представлява от неговия агент, г-жа М. Коцева [M. Kotzeva] от Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателят твърди в частност, че отказът на съдилищата да регистрират Комунистическата партия на България, на която той е председател, е ограничило неговата свобода на сдружаване. По негово мнение отказът е бил незаконен и ненужен в едно демократично общество. Жалбоподателят твърди още, че регистрационното производство е било несправедливо, тъй като съдилищата не са допуснали относими доказателства и аргументи.

4. Жалбата е внесена в Съда на 1 ноември 1998 г., когато Протокол № 11 към Конвенцията влиза в сила (Член 5, т. 2 от Протокол № 11).

5. Жалбата е разпределена на първа камера на Съда (Член 52, т. 1 от Правилника на Съда). В нейните рамки, в съответствие с член 26, т.

1 е определен състав, който да разгледа делото (Член 27, т. 1 от Конвенцията).

6. На 1 ноември 2004 г. Съдът изменя състава си (чл. 25, ал. 1). Това дело е разпределено на новообразувания първи състав (чл. 52, ал. 1).

7. С решение от 14 декември 2004, Съдът (първи състав) обявява жалбата за частично допустима.

8. Нито жалбоподателят, нито правителството изпращат допълнителни становища по съществото на спора (Член 59, т. 1).

ОТНОСНО ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

9. През 1990 г. жалбоподателят е образувал и е станал председател на Българската революционна младежка партия. Той се е кандидатира неупешно в парламентарните избори през 1990 г. и в други избори по-късно. Както изглежда той е бил и кандидат за президент от тази партия в последващи избори

A. Образоване на Комунистическата партия на България

9. На събрание, проведено във Варна на 10 ноември 1996 г. жалбоподателят и 49 други лица са образували партия, наречена Комунистическа партия на България. Те приели нейния устав и избрали ръководните органи. Жалбоподателят е избран за председател на партията. Целите на партията, посочени в преамбюла на нейния устав, са следните:

“...

Главната цел на Комунистическата партия е революционната промяна на българското общество – демократизация на обществото като път към истинската власт на народа. Първостепенната цел на партията е практическото подобряване на социалистическата демокрация – разширяване на директното участие на народа в управлението на държавата; икономическа свобода на предприятията в рамките на икономика, променена и въоръжена с нова философия на централно планиране, активно придвижване към самоуправление на общините и икономическите единици като преход към самоуправляващи се общности в едно общество на социална хомогенност.

...

Комунистическата партия е убедена в необходимостта от обединяването на политически партии, движения и достойни личности в една политическа коалиция „Съюз на националното сътрудничество „Граждански форум“, като най-подходящ начин за излизане от социалните антагонизми и разслоения.

...

Партията ще осъществява политика на сближаване между хората, които се намират на различни социално-политически нива на развитие, на задълбочаване на икономическите, политическите и културните връзки между тях. Основната цел на комунистическата партия е непрекъснатото „усъвършенстване на обществото”.

Комунистическата партия е партия от нов тип. Тя се бори за политическа власт и работи всеотдайно за триумфа на комунистическия идеал – изграждането на гражданско общество с икономически характер на общество, управлявано от принципите на научния социализъм и с политически характер на общество, свободно от класово разслоение, политически партии и движения: общество, в което моторът на развитието ще бъде Човекът – универсално развита и хармонична личност.

10. Членове 1 – 8 от устава на партията регламентират членството в партията и правата и задълженията на членовете. Член 8 предвижда, наред с другото, основанията за изключване на членове.

11. Членове 9 – 26 от устава регламентират организационната структура на партията и правомощията на нейните органи.

12. Член 28 от устава, който описва символите на партията, посочва, между другото, че те отразяват „идеята за един революционен социално-политически ред”.

В. Производството за регистриране на Комунистическата партия на България

13. На 3 декември 1996 г. жалбоподателят, в качеството си на председател на партията, подава молба в Софийския градски съд за регистрирането ѝ.

14. Съдът разглежда молбата в открито заседание на 18 декември 1996 г. Той отбелязва, че в устава на партията не е бил посочен начинът на прекратяване на партията, че декларациите, представени от учредителите са непълни и че има някои други нередности. В съответствие с посоченото, той отлага делото за 26 февруари 1997 г., с оглед да позволи на партията да поправи установените недостатъци.

15. С цел да поправят недостатъците, посочени от съда, жалбоподателят и другите учредители провеждат друго събрание на 26 януари 1997 г. и решават да изменят устава на партията. На 17 февруари 1997 г. те представят измененията и поправените декларации в съда, който ги допуска като доказателства.

16. Второ съдебно заседание се провежда на 26 февруари 1997 г.

17. С решение от 6 март 1997 Софийският градски съд отказва да регистрира партията със следните мотиви:

“В хода на производството съдът установи, че ищите не са се съобразили с членове 7, 8 и 9 (2) от Закона за политическите партии [от 1990], с цел да направят възможно регистрирането на партията. [Делото съдържа] протокол от общото събрание [на партията], проведено на 26 януари 1997 г., който не е надлежно подписан. Преамбюлът на устава на партията съдържа цели, които са идентични с целите на други, вече регистрирани партии. Структурата на партията не е напълно и ясно посочена [в нейния устав]; правомощията на

различните ѝ органи не са ясно описани, повторени са в различни норми на партийния устав и затова правомощията [на органите на партията] не са ясно разписани. Партийният устав не определя начина на прекратяване на членството в партията.”

18. На 14 март 1997 г. жалбоподателят обжалва пред тричленен състав на Върховния съд.

19. Съдът е провежда заседание на 4 юни 1997 г.

20. На 9 юни 1997 г. тричленният състав потвърждава решението на първоинстанционния съд. Той посочва:

“Наименованието на Комунистическата партия на България формално все още не съществува в регистъра [на политическите партии], но то не я разграничава от вече регистрираната партия – [Българската комунистическа партия], съгласно изискванията на чл. 8, ал. 1 [от Закона за политическите партии от 1990 г.], тъй като всъщност съдържа същите думи; тяхното пренареждане не изменя смисъла и същността на политическата партия. Това наименование не я индивидуализира и не я отличава ясно от другата, вече регистрирана партия.

[Партийните] цели, така както са посочени в част I от нейния устав... са в противоречие с чл. 3(2) [от Закона за политическите партии от 1990 г.].

Начинът на прекратяване на членството в партията не е определен [в устава ѝ], в противоречие с чл. 8(1) [от Закона за политическите партии от 1990 г.].”

21. На 1 август 1997 г. жалбоподателят подава жалба за преразглеждане на решението от петчленен състав на Върховния съд.

22. На 4 март 1998 г. се провежда съдебно заседание.

23. В окончателно решение на 19 март 1998 г. петчленният състав на Върховния съд отхвърля жалбата със следните мотиви:

“Оспорените решения не трябва да бъдат отменени, преди всичко защото наименованието на партията – Комунистическа партия на България - не я отличава от други партии, в нарушение на чл. 8(1) [от Закона за политическите партии от 1990 г.], както правилно са постановили двете по-ниско инстанционни съдилища. Наименованието е индивидуализиращ белег на партията и по тази причина то не трябва да съвпада с [имената на] други партии, организации и движения, които могат ... да участват в политически действия. Правилото на чл. 8, ал. 1 [от Закона за политическите партии от 1990 г.] относно партийното наименование поставя границите на автономията на учредителите и инициативата при избор на наименованието. [Учредителите] трябва да преценят, че от граматическа и логическа гледна точка няма съвпадение на смисъла и същността [на наименованието] с наименованието на друга партия.

В разглежданото дело отделните думи, които съставляват партийното наименование, от една страна, и специфичният словоред, от друга, макар да не са идентични с тези, използвани в съществуващи наименования на партии, изразяват близко значение. Наименованието „Комунистическа партия на България” използва идеологическия термин „комунистически”, който термин разгледан в исторически контекст напомня партия от не толкова далечното минало – Българската комунистическа партия – и прилича също на Българската комунистическа партия ... макар че има пренареждане на думите...

Относно съдържанието на партийния устав, съгласно чл. 8 (1) от [Закона за политическите партии от 1990 г.], съдилищата [от по-ниска инстанция] правилно са установили, че уставът не посочва начина на прекратяване на членството в партията. [Уставът съдържа] правила относно приемането [на нови членове], относно членските права и задължения и [наказанията, които могат да

им бъдат налагани], но няма правила относно прекратяването на членството. По същия начин правомощията на [партийните] органи и организационната структура на партията са хаотично разпръснати в устава ѝ.

Съдилищата [на по-ниските инстанции] правилно са установили, че целите на партията противоречат на чл. 3(2) [от Закона за политическите партии от 1990 г.]. Част I от устава посочва, че основната цел на партията [е] „революционната промяна на българското общество” и подкрепата за идеята за революционен социално-политически ред – част V от устава”

С. Информация за фактите

24. Установено е, че поне осем други партии в България са регистрирани, като в наименованието им се среща думата „комунистически”, напр. „Българска единна комунистическа партия“, „Българска комунистическа партия на болшевиките“, „Обновена българска комунистическа партия“, „Българска комунистическа партия ‘Георги Димитров‘“, „Българската комунистическа партия ‘Родина‘“.

25. В началото на 1997 г. Софийският градски съд е регистрирал партия с наименование Комунистическа партия. На 22 април 2000 г. тя е променила наименованието си на Комунистическа партия на България, който факт също е регистриран от Софийския градски съд с решение от 16 ноември 2000 г., обнародвано в Държавен вестник на 22 декември¹ 2000 г. (ДВ, бр. 106 от 22 декември 2000 г.).

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО

26. Приложимите норми от Конституцията от 1991 г. гласят следното:

Чл. 44.

(1) Гражданите могат свободно да се сдружават.

(2) Забраняват се организации, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда, към нарушаване на правата и свободите на гражданите, както и организации, които създават тайни или военизирани структури или се стремят да постигнат целите си чрез насилие.

(3) Законът определя организациите, които подлежат на регистрация, реда за тяхното прекратяване, както и взаимоотношенията им с държавата.”

27. Приложимите разпоредби на Закона за политическите партии от 1990 г. в редакцията към съответния момент гласят:

Член 3(2)

“Не може да се образува политическа партия:

¹ В текста на английски език е посочен м. ноември (бел. прев.)

1. насочена против суверенитета или териториалната цялост на страната и единството на нацията, правата и свободите на гражданите;
2. целите на която противоречат на Конституцията и законите на страната;
3. на верска или етническа основа или за разпалване на расова, национална, етническа и религиозна вражда;
4. която проповядва фашистка идеология или се стреми да постига целите си чрез насилие или други недопустими от закона средства.”

Член 7

„Политическа партия се образува на учредително събрание по съгласие най-малко на 50 граждани, които имат изборителни права. Учредителното събрание приема устав и избира ръководни органи.”

Член 8 (1)

„В устава на политическата партия се определят: наименованието, което я отличава от други партии; седалището ѝ; програмните ѝ цели и задачи; редът за встъпване и за прекратяване на членството; правата и задълженията на членовете; ръководните органи; символите на партията; източниците на финансиране, както и редът и условията за прекратяване на политическата партия.”

Член 9

„(1) Политическата партия се вписва в отделен регистър в Софийския градски съд по писмена молба от органа на партията, който съгласно устава ѝ я представлява.

(2) Към молбата се прилагат преписи от: учредителния протокол, устава на партията и списъка с имената и адресите на членовете на ръководния ѝ орган, който съгласно устава ѝ я представлява.

...”

Член 22 (1)

Политическата партия се прекратява при:

4. разпускане по решение на [Върховния касационен съд].

Член 23

(1) [Разпускането на политическата партия] по чл. 22, точка 4 се извършва по реда, определен в Гражданския процесуален кодекс, по предложение на главния прокурор, когато партията извършва дейност в противоречие с чл. 3.

(2) Решението на Върховния [касационен] съд за разпускане на партия може да се обжалва пред 5-членния [му] състав.”

28. Съгласно чл. 12 (1) и (2) от Закона за политическите партии, в сила от 2001 г. до април 2005 г., една политическа партия може да бъде прекратена при разпускане с решение на Софийския градски съд по искане на прокурора, ако между другото, партията с дейността си нарушава системно изискванията на закона, дейността ѝ противоречи на разпоредбите на Конституцията или има влязло в сила решение на Конституционния съд, с което политическата партия е обявена за противоконституционна. Съгласно член 40, ал. 1 и 2 от Закона за политическите партии от 2005 г, действащ в момента, Софийският градски съд, по искане на прокурора може да постанови разпускане на политическа партия, ако с дейността си тя нарушава системно изискванията на закона или дейността ѝ противоречи на разпоредбите на Конституцията.

ОТНОСНО ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЕ ЗА НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 11 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

29. Жалбоподателят се оплаква от отказа на съдилищата да регистрират Комунистическата партия на България. Той се позовава на чл. 11 от Конвенцията, който съответно гласи:

“1. Всеки има право... на свободно сдружаване с други хора.

2. Упражняването [на тези права] не подлежи на никакви други ограничения освен на тези, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната или обществената сигурност, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защитата на здравето и морала или на правата и свободите на другите...”

A. Твърдения на страните

1. Жалбоподателят

30. Жалбоподателят твърди, че правото на сдружаване и на образуване на политически партии е гарантирано от Конституцията и Закона за политическите партии от 1990 г. Единственото условие за това е спазването на формалните изисквания, предвидени в закона

31. По мнение на жалбоподателя, партията, чието регистриране е отказано, не е могла да подаде повторно молба за регистриране след поправяне на твърдяните недостатъци в документите. Отказът да бъде вписана в съответния регистър на практика е пълна забрана за

съществуването на политическа партия на лица с комунистически и прогресивни идеи.

32. По твърдение на жалбоподателя, съдилищата, които са отказали регистрирането на партията са били пристрастни и са осъществили производството несправедливо, както е видно от неясните мотиви, на които се основават, както и от факта, че през 2000 г. те са регистрирали друга партия със същото наименование. Според жалбоподателя съдилищата всъщност са били политически мотивирани. Установените от тях определени недостатъци в устава на партията не са били подкрепени от фактите по делото. Напротив, уставът на партията ясно посочва органите на партията, техните правомощия и начина на прекратяване на членството в партията.

33. Жалбоподателят поддържа, че истинската причина, съдилищата да откажат регистрацията е наименованието на партията– Комунистическа партия на България. Макар че е имало няколко партии, в чието наименование под някаква форма е била включена думата „комунистически“, нейното наименование не е съвпадало с това на никоя друга партия. Още повече, че през 2000 г. Софийският градски съд е регистрирал партия, която има абсолютно същото наименование. Т.е. там не е било необходимо да бъдат излагани никакви аргументи, че това наименование всъщност не съвпада с наименованието на бившата управляваща Българска комунистическа партия.

34. По-нататък жалбоподателят поддържа, че установеното от Софийския градски съд, че целите на партията са били пречка за регистрирането ѝ, защото съвпадали с тези на други партии, е показателно за липсата на политически плурализъм в България. Мотивът на Върховния съд, че целите – „революционна промяна на българското общество” и „подкрепа на идеята за революционен социално-политически ред” – били в противоречие с Конституцията и закона, е необоснован. Самият факт, че партията е искала да бъде регистрирана е показателен за нейното желание да участва в демократичния политически процес и да използва демократични и ненасилствени методи. Думата „революционно” не означава, че партията желае да прибегва до насилие, за да постигне целите си. Ако е тълкувана правилно и в контекст, това по-скоро е историческа конотация, означаваща „прогресивно”. Редът, към който се стреми партията на жалбоподателя е такъв, че в него „моторът на обществото [трябва да бъде] Човекът– универсално развита и хармонична личност”. Нелогично е да се приема, че революционният социално-политически ред е ред на политическо насилие. По твърденията на жалбоподателя, правителството не е успяло да разграничи между целите и средствата за постигане на тези цели. Уставът на партията не съдържа дори и намек за насилие. Другата партия, на която жалбоподателят е бил председател– Българската революционна младежка партия – също използва думата „революционно” както в наименованието си, така и в програмните си цели. Въпреки това, тя е

била регистрирана без никакви пречки, участвала е във всички избори след 1990 г., никога не е прибегвала до насилие за постигане на целите си и никога не е била разглеждана като незаконна или имаща цели, противоречащи на Конституцията.

2. Правителството

35. Правителството твърди, че ограничението на свободата на сдружаване на жалбоподателя е уредено в закона и по-точно в чл. 44 от Конституцията и в Закона за политическите партии от 1990 г.

36. По-нататък то твърди, че легитимните цели, които се търсят са били националната и обществена сигурност и защитата на правата и свободите на другите.

37. Относно необходимостта от ограничение, правителството е на мнение, че отказът да бъде регистрирана партията съответства на належащата социална необходимост и е бил пропорционален на търсените цели. Ограничението не е отишло толкова далеч, че да представлява категорична забрана, а е приело само формата на отказ да бъде регистрирана партията. Този отказ е бил необходим, защото учредителите на партията не са се съобразили с формалните изисквания за образуването ѝ, както са установили трите съдебни инстанции.

38. На първо място, с чл. 8 (1) от Закона за политическите партии от 1990 г., наименованието на една политическа партия трябва да я разграничава от другите партии. Единствената разлика между наименованието на партията на жалбоподателя и на вече регистрираната Българска комунистическа партия е бил словоредът. На второ място, уставът на партията не е посочвал начина на прекратяване на членството в партията, което не отговаря на изискванията на чл. 8 (1) от Закона за политическите партии от 1990 г. На трето място, правомощията на партийните органи са разпръснати из целия устав на партията и не са ясно дефинирани. Именно поради тези формални пропуски, които са били посочени от съдилищата и които учредителите на партията са могли да отстранят, регистрацията е била отказана.

39. Отделно от тези формални пропуски, съдилищата са взели отношение и по съдържанието на устава и програмата на партията. Поспециално, съдилищата са установили, че целите на партията – революционната промяна на българското общество и подкрепата на идеята за революционния социално-политически ред – са проблематични и противоречащи на чл. 3 (2) от Закона за политическите партии от 1990 г. Тези цели показват, че партията няма да се стреми към идване на власт с мирни средства, а по революционен начин.

40. Производствата за регистриране на партия целят да защитят множество обществени интереси: контрол върху законността на политическите партии, внасяне на яснота в техните отношения с трети

страни и т.н. От друга страна, решенията на съдилищата в тези производства нямат сила на пресъдено нещо и по този начин не препятстват жалбоподателя и другите учредители да подадат отново молба за регистрация на партията, след поправяне на недостатъците, посочени от съда.

41. Като цяло, правителството е на мнение, че ограничението на свободата на сдружаване на жалбоподателя е резултат от неговото несъобразяване със законовите изисквания за регистрация на политическите партии.

В. Преценка на съда

1. Относно наличието на ограничение

42. Съдът преценява, че отказът на националните съдилища да регистрират Комунистическата партия на България, чийто председател е жалбоподателят, представлява ограничение от страна на институциите на упражняването на неговото право да се сдружава свободно. (виж, *mutatis mutandis* *Сидиропулос и др. срещу Гърция* [*Sidiropoulos and Others v. Greece*], решение от 10 юли 1998 г., *Сборник с решения* 1998-IV, стр. 1612, § 31; *Горцелик и др. срещу Полша* [*Gorzelik and Others v. Poland* [GC], № 44158/98, § 52, ЕСПЧ 2004-I; *Партидул Комунистилор (Непецеристи) и Унгуреану срещу Румъния* [*Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania*], № 46626/99, § 27, 3 февруари 2005; и *Обединена комунистическа партия на Турция и др. срещу Турция* [*United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey*], решение от 30 януари 1998, *Сборник* 1998-I, стр. 19, § 36).

43. Това ограничение не може да бъде оправдано съгласно чл. 11, освен ако не е „предвидено в закона“, за постигане на една или повече законови цели, посочени в т. 2 на този член и е „необходимо в едно демократично общество“ за постигане на тези цели ...”

2. Относно това, дали ограничението е „предвидено в закона“

44. Съдът отбелязва, че причините за отказ на регистрацията, посочени от националните съдилища в производствата по същество са необосновани. При все това, той установява, че техните решения се основават на нормите на Конституцията от 1991 г. и на Закона за политическите партии от 1990 г. При тези обстоятелства, и напомняйки, че националните съдилища са тези, които трябва да тълкуват националното право, съдът е готов да приеме, че въпросното ограничение е било предвидено в закона (виж *Архиепископия на Бесарабия и други срещу Молдова* [*Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova*], № 45701/99, §§ 107-10, ЕСПЧ 2001-XII; и, *mutatis mutandis*, *Станков и Обединена македонска организация Илинден срещу България* [*Stankov and the United Macedonian*

Organisation Ilinden v. Bulgaria] № № 29221/95 и 29225/95, §§ 81 и 82, ЕСПЧ 2001-IX). Доколкото жалбоподателят оспорва обосноваността на съдебната преценка на относимите факти и качеството на мотивите, тези въпроси трябва да бъдат изследвани в контекста на въпроса, дали ограничението на неговата свобода на сдружаване е било необходимо в едно демократично общество, което очевидно е основният аспект на делото (виж *see Партидул Комунистилор (Непецеристи) и Унгуреану [Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu]*, цитирано по-горе, § 34).

3. *Относно това, дали ограничението преследва легитимна цел*

45. Съдът напомня, че изключенията от свободата на сдружаване трябва да бъдат тълкувани ограничително. Следователно тяхното изброяване трябва да бъде абсолютно изчерпателно и тяхното определение по необходимост е тясно (виж *Сидиропулос и други [Sidiropoulos and Others]*, цитирано по-горе, стр. 1613-14, § 38).

46. Въпреки това, причините, посочени от националните съдилища за отказ на регистрацията са пропуските на учредителите да се съобразят с определени формални изисквания на закона и целта на партията да осъществи революционна промяна на българското общество. Затова съдът е готов да приеме, че ограничението е било предназначено, както твърди правителството, да защити правата и свободите на другите и националната сигурност.

4. *Относно това, дали ограничението е било „необходимо в едно демократично общество”*

(а) *Общи принципи на съдебната практика на Съда*

47. Съдът подчертава, че независимо от неговата автономна роля и специфична сфера на прилагане, чл. 11 трябва да бъде разглеждан и в светлината на чл. 10. Защитата на мнението и на свободата то да бъде изразявано, е една от целите на свободите на събрания и сдружавания, така както са залегнали в чл. 11. Това важи най-вече по отношение на политическите партии с оглед на тяхната същностна роля за осигуряване на плурализъм и правилно функциониране на демокрацията (виж *Обединена комунистическа партия на Турция и др. [United Communist Party of Turkey and Others]*, стр. 20-21, §§ 42 и 43; and *Партидул Комунистилор (Непецеристи) и Унгуреану [Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu]*, § 44, и двете цитирани по-горе).

48. Тъй като прилагането на принципа на плурализма не е възможно, ако една партия не може да изразява свободно идеите и мнението си, Съдът е признал също, че защитата на мнението и свободата на изразяване в рамките на смисъла на чл. 10 от Конвенцията е една от целите на свободата на сдружаване (виж, *mutatis mutandis*, *Горзелик и други [Gorzelik and Others]*, цитирани по-

горе, § 91). Такава връзка е от особено значение, когато – както в случая – намесата на институциите срещу една партия, поне отчасти е като реакция спрямо нейните мнения и становища (виж, *mutatis mutandis*, *Станков и Обединена Македонска организация Илинден* [*Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden*], цитирано по-горе, § 85 в края).

49. Политическа партия може да пропагандира промяна на правните и конституционните структури на държавата при две условия: на първо място използваните средства във всяко отношение трябва да бъдат законови и демократични и на второ – предложената промяна сама по себе си трябва да бъде съвместима с основните демократични принципи (виж *Язар и други срещу Турция* [*Yazar and Others v. Turkey*], № № 22723/93, 22724/93 и 22725/93, § 49, ЕСПЧ 2002-II; и *Рефа Партизи (Партията на благоденствието) и други срещу Турция* [*Refah Partisi (The Welfare Party) and Others v. Turkey* [GC], № № 41340/98, 41342/98, 41343/98 и 41344/98, § 98, ЕСПЧ 2003-II).

50. С оглед на съществената роля, която политическите партии играят за правилното функциониране на демокрацията (виж *Обединена комунистическа партия на Турция и др.* [*United Communist Party of Turkey and Others*], цитирано по-горе, стр. 17, § 25), е необходимо изключенията, посочени в т. 2 на член 11 да бъдат тълкувани ограничително; когато са засегнати политически партии; само убедителни и абсолютно наложителни причини могат да обосноват ограничения за свободата на сдружаване на такива партии (виж *Партия на свободата и демокрацията срещу Турция* [*Freedom and Democracy Party (ÖZDEP) v. Turkey* [GC], № 23885/94, § 44, ЕСПЧ 1999-VIII). За установяване, дали е налице необходимост в съответствие със значението на чл. 11, ал. 2, договарящите държави имат само ограничени рамки за преценка, което върви заедно с строгото европейско наблюдение, както върху законите, така и върху решенията, постановявани в тяхно изпълнение, включително тези, постановени от независими съдилища (виж *Обединена комунистическа партия на Турция и др.* [*United Communist Party of Turkey and Others*], стр. 22, § 46; и *Сидиропулос и други* [*Sidiropoulos and Others*], стр. 1614-15, § 40, и двете цитирани по-горе).

51. Когато Съдът осъществява собствено разглеждане, неговата задача е не да замени мнението на националните съдилища със собственото си мнение, а по-скоро да разгледа съответствието с член 11 на решенията, постановени от тях при упражняване на правото им на преценка. Това не означава, че той трябва да се ограничи само до установяване, дали държавата-ответник е осъществила правото си на преценка целесъобразно, внимателно и добросъвестно; той трябва да разгледа оспорваното ограничение в светлината на делото като цяло и да определи, дали то е „съответстващо на преследваната законова цел” и дали приведените от националните институции доводи за обосноваването му, са „относими и достатъчни”. По този начин Съдът

трябва да се убеди, че националните институции са приложили стандарти, които съответстват на принципите, заложи в член 11 и най-вече, че те са основали решенията си на приемлива оценка на относимите факти (виж *Сидоропулос и други* [*Sidiropoulos and Others*], стр. 1614-15, § 40; *Обединена комунистическа партия на Турция* [*United Communist Party of Turkey and Others*], стр. 22, § 47; и *Партидул Комунистилор (Непецеристи) и Унгуреану* [*Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu*], § 49, всички цитирани по-горе).

(b) Прилагане на общите принципи към настоящия случай

52. В светлината на принципите, посочени по-горе, Съдът трябва да провери конкретните доводи, приведени за да обосноват ограничението и значимостта на това ограничение.

(i) Доводи за обосноваване на ограничението

53. Съдът отбелязва, че в решенията си националните съдилища и пледоариите на правителството се позовават на две групи аргументи за обосноваване на ограничението. По тази причина Съдът също ще изследва тези групи.

(α) Твърдени формални недостатъци на регистрационните документи на партията

54. Националните съдилища и правителството първо посочват някои формални недостатъци в устава на партията и в други регистрационни документи. Съдът приема, че първоначално може би е имало някои недостатъци в документите, внесени в Софийския градски съд. Все пак, като че ли след като са били предупредени от него в първото съдебно заседание, жалбоподателят и другите учредители са внесли повторно нови документи с цел да ги поправят (виж параграфи 15 и 16 по-горе). Последващите мотиви на съдилищата, че протоколът от общото събрание, проведено на 26 януари 1997 г. не е бил надлежно подписан, че правомощията на партийните органи и тяхната организационна структура не са ясно посочени в нейния устав и че уставът не урежда ясно начина на прекратяване на членството в партията (виж параграфи 18, 21 и 24 по-горе) не изясняват, както е видно от текста им, какво е точното значение на формалните изисквания за разрешаване на регистрацията. В тази връзка трябва да се отбележи, че член 8 (1) от Закона за политическите партии от 1990 г. не конкретизира точния начин, по който партийният устав трябва да бъде съставен. Той не съдържа и указания как да бъдат описани органите на партията и техните правомощия или процедурата или основанията за прекратяване на членството в партията. Той просто регламентира, че уставът трябва да определи партийните органи и начина на прекратяване на членството в партията. В същия дух, член 7 от този закон не посочва техническия

начин, по който регистрационните документи трябва да са подписани; той просто гласи, че политическа партия се образува на учредително събрание по съгласие най-малко на 50 граждани, които имат избирателни права и че учредителното събрание приема устав и избира ръководни органи (виж параграф 28 по-горе). Задача на националните съдилища е да изяснят истинския смисъл на тези разпоредби и по този начин да дадат на учредителите на партията ясни указания как да изработят съответните документи, за да получат регистрация. С оглед на това и на недостатъчната яснота на тези мотиви на съдилищата относно формалните недостатъци, установени в регистрационните документи на партията, съдът счита, че това основание за отказ на регистрацията на партията не е обосновано.

55. Съдилищата са взели отношение по наименованието на партията. Признавайки, че то не съвпада напълно с това на друга регистрирана партия, те все пак са на мнение, че неговата прилика (Комунистическа партия на България) с това на друга партия (Българска комунистическа партия) е достатъчна причина за отказ на регистрацията поради изискването на член 8 (1) от Закона за политическите партии от 1990 г., че наименованието на партията трябва да я отличава от други партии (виж параграфи 21 и 24 по-горе). Все пак, изглежда, че в България има няколко партии, чието наименование включва думата „комунистически“ (виж параграф 25 по-горе) и че по-късно, през 2000 г., Софийският градски съд е приел да промени регистрацията на партия, наречена Комунистическа партия на България – наименование, което съвсем точно съвпада с това на партията на жалбоподателя (виж параграф 26 по-горе). С оглед на това, Съдът не може да потвърди мотивите на националните съдилища, че наименованието на партията на жалбоподателя всъщност е пречка за регистрирането на партията поради неговата прилика с това на друга регистрирана партия и с това на бившата управляваща Българска комунистическа партия (виж по тази последна точка *Партидул Комунистилор (Непецериисти) и Унгуреану* [*Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu*], цитирано по-горе, § 55 в края).

56. В заключение, след като взе предвид всички обстоятелства по делото, Съдът не е убеден, че установеното от националните съдилища относно твърдяни формални недостатъци в документите, внесени от учредителите на партията, е по същество достатъчна причина за отказ на регистрацията

(в) Твърдяни опасности, произтичащи от целите и програмните задачи на партията

57. Националните съдилища са видели проблем във факта, че целите на партията са идентични с тези на някои други партии (виж параграф 18 по-горе). Съдът не може да разбере, как това може да бъде основание за отказ на регистрацията на партия в едно плуралистично и демократично общество.

58. Съдилищата по-нататък обосновават отказа си да регистрират партията с нейните цели, които, по тяхно мнение противоречат на чл. 44, ал. 2 от Конституцията и чл. 3, ал. 2 от Закона за политическите партии от 1990 г. Член 44, ал. 2 от Конституцията забранява организациите, чиято „дейност е насочена срещу суверенитета [или] териториалната цялост на страната и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда..., както и организации, които създават тайни или военизирани структури или се стремят да постигнат целите си чрез насилие”. Член 3, ал. 2 от Закона за политическите партии от 1990 г. забранява образуването на партии, насочени против суверенитета или териториалната цялост на страната и единството на нацията, правата и свободите на гражданите; чиито цели противоречат на Конституцията и законите на страната или които проповядват фашистка идеология или се стремят да постигнат целите си чрез насилие или други недопустими от закона средства.” (виж параграфи 27 и 28 по-горе). Според Върховния съд думата “революционен” в устава на партията сам по себе си е достатъчен, за да се приеме, че нейните цели попадат в обсега на горните забрани (виж параграф 24 по-горе). Съдът, от своя страна, не намира знак, че партията е целяла, въпреки наименованието си, да установи превъзходството на една социална класа над други (виж Обединена комунистическа партия на Турция и др. [*United Communist Party of Turkey and Others*], цитирано по-горе, стр. 26, § 54). Не е налице и каквото и да е доказателство, че чрез избора да включи тази дума в преамбюла на устава си, тя е решила да осъществява политика, която представлява реална заплаха за българското общество или държава (пак там). Още повече, че в България има други партии, които използват същата дума в техните наименования и програмни цели и там тя очевидно не е тълкувана като означаваща, че те биха прибегнали до насилие, ако им бъде позволено да съществуват и участват в политическия процес (виж параграф 25 по-горе). В програмните цели партията, изведени в преамбюла също няма нищо, което да води до заключението, че тези цели са недемократични или че тя възнамерява да използва насилие за постигането им (виж параграф 10 по-горе).

59. Наистина, политическият опит на договарящите държави показва, че политическите партии, които имат цели, противоречащи на основните принципи на демокрацията не са разкрили такива цели в официалните си публикации до момента на вземане на властта. Политическата програма на една партия може да прикрива цели и намерения, различни от тези, които прокламира. За да бъде установено, че това не е така, съдържанието на програмата трябва да бъде сравнено с действията на партийните лидери и позициите, които те защитават (виж see Рефа Партизи (*Партията на благоденствието*) и други [*Refah Partisi (The Welfare Party) and Others* [GC], § 101; and Патидул Комунистилор (*Непечеристи*) и Унгуреану [*Partidul*

Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu], § 56, и двете цитирани по-горе). Все пак, в настоящия случай програмата на партията едва ли би могла да бъде опровергана от каквото и да е нейно практическо действие, тъй като нейната молба за регистрация е била отхвърлена и следователно дори не е имала време да предприеме някакво действие. Тя е наказана за поведение, свързано с упражняване на свободата на изразяване (виж *Партидул Комунистилор (Непецеристи) и Унгуреану* [*Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu*], цитирано по-горе, § 57).

60. Накрая трябва да се отбележи, че в случай, че партията последователно се опитва да се включи в каквото и да е насилствено или антидемократично действие, институциите не биха били безсилни: съгласно предишните членове 22 и 23 от Закона за политическите партии от 1990 г., предишния член 12 от Закона за политическите партии от 2001 г. и член 40 от Закона за политическите партии от 2005 г., компетентният съд може да разпусне партията, ако е доказано, че нейното функциониране противоречи на Конституцията или закона (виж параграфи 28 в края и 29 по-горе; *Сидиропулос и други* [*Sidiropoulos and Others*], стр. 1618, § 46; и, като пример за обратното *Горцелик и други* [*Gorzelik and Others*], § 101, и двете цитирани по-горе).

61. В обобщение, Съдът приема, че целите и програмните задачи на партията на жалбоподателя също не са били достатъчно основание за отказ на регистрацията.

(ii) *Значимостта на ограничението*

62. Съдът отбелязва, че по отношение на въздействието си върху партията, наложената мярка е радикална: тя отива толкова далеч, че я лишава от започване на всякаква дейност (виж, *mutatis mutandis*, *Обединена комунистическа партия на Турция и др.* [*United Communist Party of Turkey and Others*], стр. 26, § 54; и *Горцелик и други* [*Gorzelik and Others*], § 105, и двете цитирани по-горе).

(iii) *Заключението на Съда*

63. В светлината на гореизложеното, Съдът заключава, че причините, посочени от институциите за отказ на регистрацията на партията не са относими и достатъчни. По тази причина, ограничението на свободата на сдружаване не може да бъде прието за необходимо в едно демократично общество. Следователно е налице нарушение на член 11 от Конвенцията.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6, АЛ. 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

64. Жалбоподателят твърди, че решенията на съдилищата не са обосновани и че те са пренебрегнали относими доказателства и

аргументи. Той се позовава на член 6, ал. 1 от Конвенцията който регламентира, че:

Член 6 ал. 1

„При определянето на неговите граждански права и задължения..., всяко лице има право на справедливо и публично гледане на неговото дело... от независим и безпристрастен съд...”

65. Съдът отбелязва, че оплакването на жалбоподателя по чл. 6, ал. 1 е до голяма степен същото като това, подведено под член 11. Имайки предвид решенията си във връзка с този член, Съдът не приема за необходимо да го разглежда (виж *Сидиропулос и други* [*Sidiropoulos and Others*], стр. 1618-19, § 50, цитирани по-горе; и, *mutatis mutandis*, и *Социалистическа партия и други срещу Турция* [*Socialist Party and Others v. Turkey*], решение от 25 май 1998 г., Сборник 1998-III, стр. 1260, § 60).

III. ПРИЛАГАНЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

66. Член 41 от Конвенцията гласи:

„Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевшата страна.”

A. Вреди

67. Жалбоподателят иска обезщетение за неимуществени вреди, без да конкретизира точната сума. Той моли Съда да отсъди по справедливост, вземайки предвид месечните доходи на някои групи от професионалисти и цените на някои стоки и услуги в България, както и финансовите санкции за някои нарушения в националното законодателство. По нататък той подчертава, че отказът да бъде регистрирана неговата партия му е попречил да участва в изборите.

68. Правителството не е представило становище.

69. Съдът не може да предполага, дали ако беше регистрирана партията на жалбоподателя, тя щеше действително да може да вземе участие в изборите. Затова тази част от жалбата трябва да се остави без разглеждане, тъй като няма причинна връзка между установеното нарушение и твърдяните вреди (виж, *mutatis mutandis*, Обединена комунистическа партия на Турция и др. [*United Communist Party of Turkey and Others*], цитирано по-горе, стр. 29, § 69). Що се отнася до останалата част от жалбата, Съдът приема, че жалбоподателят е претърпял неимуществени вреди. Той намира, все пак, че установяването на нарушение на чл. 11 съставлява достатъчна компенсация/ за това (пак там., стр. 30, § 73; и *Партидул*

Комунистилор (Непецериисти) и Унгуреану [Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu], цитирано по-горе § 70).

В. Разноски за производството

70. Жалбоподателят е поискал заплащането на 2,240 евро съдебни разноски за производството пред Съда, 60 евро съдебни разноски за производствата пред националните съдилища, 120 евро за телефонни, пощенски и копирни услуги и 235 евро разноски за преводи. Той представя фактура за преводачески услуги.

71. Правителството на представя становище.

72. Съдът припомня, че съгласно правило 60, ал. 2 от Правилника на Съда, действащо към момента на постановяване на решението, „всички искания за плащане трябва да бъдат представени заедно със съответните подкрепящи ги документи или оправдателни документи, в противен случай съставът може да отхвърли жалбата изцяло или отчасти”. Той отбелязва, че независимо, че това е било указано на жалбоподателя, той не е представил договор между него и адвоката му, нито друго доказателство за фактически направени разноски, които се претендират, с изключение на фактура за преводачески услуги. Имайки предвид това и отбелязвайки, че жалбоподателят е получил 701 евро като правна помощ от Съвета на Европа, Съдът не се произнася по този раздел (виж *Социалистическата партия и други [Socialist Party and Others]*, цитирано по-горе, стр. 1261, § 67).

С. Лихва при неизпълнение

73. Съдът счита за уместно лихвата за неизпълнение да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процента.

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ СЪДЪТ:

1. *Приема* с пет на два гласа, че е налице нарушение на член 11 от Конвенцията;
2. *Приема* единодушно, че не е необходимо да се произнася относно твърдяното нарушение на член 6, ал. 1 от Конвенцията;
3. *Приема* с пет на два гласа, че установяването на нарушението само по себе си представлява достатъчно справедливо удовлетворяване на нематериалните вреди, претърпени от жалбоподателя;
4. *Отхвърля* единодушно останалата част от искането на жалбоподателя за справедливо обезщетение.

Съставено на английски език и оповестено в писмен вид на 13 април 2006 в съответствие с правило 77, ал. 2 и 3 от Правилника на Съда

Сьорен Нилсен
Секретар

Христос Розакис
Председател

В съответствие с чл. 45, ал. 2 от Конвенцията и правило 74, ал. 2 от Правилника на Съда, особеното мнение на г-жа Ботушарова и г-н Щайнер е приложено към това решение.

ОСОБЕНО МНЕНИЕ НА СЪДИИТЕ

БОТУШАРОВА И ЩАЙНЕР

1. Ние гласувахме против установяването на нарушение на член 11 от Конвенцията в настоящия случай.

2. Ние приемаме, както и мнозинството, че отказът да бъде регистрирана политическата партия на жалбоподателя представлява ограничение на неговата свобода на сдружаване и че това ограничение е предвидено в закона и преследва законна цел. Ние не сме съгласни с оценката относно това, дали това ограничение е “необходимо в едно демократично общество”. Ние приемаме напълно общите принципи, заложили в анализа на мнозинството по този въпрос, но не сме съгласни с тяхното прилагане към конкретните обстоятелства по настоящото дело.

3. Доколкото националните съдилища в техните решения и правителството в пледоариите си се позовават на две групи от аргументи, обосноваващи ограничението, ние, от своя страна, също разгледахме тези аргументи, така както е направило мнозинството.

4. Съдилищата първо са взели отношение по някои недостатъци в устава на партията и в други регистрационни документи. Те отбелязват, че протоколът от общото събрание на партията, проведено на 26 януари 1997 г. не е бил надлежно подписан, че правомощията на нейните органи и нейната организационна структура не са ясно разписани в устава ѝ, и че уставът не урежда начина на прекратяване на членството в партията. Техните мотиви и текстът на съответните правни разпоредби, макар и кратки, уреждат достатъчно подробно изискванията, които трябва да бъдат изпълнени, за да бъде регистрирана партията. Резонно е държавата да очаква политическите партии или другите образувания, които желаят да бъдат регистрирани, да се съобразяват с определени законови формални условия, свързани по-специално с начина, по който техните регистрационни документи са съставени. Затова отказът на съдилищата, в съответствие с тяхната практика, да регистрират партията поради неизпълнение от страна на нейните учредители не представлява необоснована или обременителна пречка (виж, *mutatis mutandis*, *Движение за демократично царство срещу България* [*Movement for Democratic Kingdom v. Bulgaria*], № 27608/95, Решение на Комисията от 29 ноември 1995 г., недокладвано).

5. Съдилищата са взели отношение и по наименованието на партията. Признавайки, че то не съвпада напълно с това на някоя от регистрираните партии, те са били на мнение, че неговата прилика (Комунистическа партия на България) с това на друга съществуваща партия (Българска комунистическа партия) дава достатъчно основания за отказ на регистрацията, съгласно изискванията на член 8, ал. 1 от

Закона за политическите партии от 1990 г., че наименованието на една партия трябва да я отличава от другите партии. По тази причина, ние приемаме, че желанието на съдилищата да избегнат объркване на наименованията на различните партии е обосновано. Този извод не се променя от решенията на тези съдилища по други дела, където те очевидно не прилагат толкова стриктни стандарти, тъй като задачата на Съда е да се произнесе относно конкретните факти по разглежданото в момента дело.

6. Втората група аргументи, на които се позовават националните съдилища и правителството за отказ на регистрацията на партията е свързана с нейните цели, които те приемат за противоречащи на някои конституционни и законови норми. Вярно е, че такива основания за отказ на регистрацията може да изглеждат проблематични, ако те са единствените основания за наложеното ограничение, както е в други случаи, разглеждани от Съда (виж, например, *Партидул Комунистilor (Непецеристи) и Унгуреану срещу Румъния* [*Partidul Comunistilor (Nepeceristi) and Ungureanu v. Romania*], № 46626/99, § 51, 3 февруари 2005 г.). Все пак, при конкретните обстоятелства на настоящото дело тези основания са само допълнителни, а не решаващи за отказа да бъде регистрирана партията.

7. По тези причини, ние сме на мнение, че не е налице нарушение на член 11 от Конвенцията.